

KONFISCĒTAIS DZIESMU KRĀJUMS "LIĢO" (1874)

Ilga Mantiniece, LU Bibliotēkas eksperte

Līdz latviešu tradīcijām bagātākajiem svētkiem Jāņiem palikušas vien dažas dienas, pusotra nedēļa - līdz Dziesmu svētku tradīcijas 150. gadadienai, pusotrs gads - līdz latviešu grāmatas piecsimtgadei.* Ar gaidāmajiem svētkiem sasaucas kāda reta grāmata LU Bibliotēkas krājumā - Baumaņu Kārļa (1835-1905) sastādītais dziesmu krājums "Līgo", kurš tika sagatavots izdošanai nākošajā gadā pēc pirmajiem Latviešu vispārējiem Dziesmu svētkiem, kas notika 1873. gadā.*

(* Raksts publicēts 0.06.2023.)

Šis ir viens no nedaudzajiem eksemplāriem, kurš brīnumainā kārtā saglabājies no cara valdības konfiscētā izdevuma. Iecerētais 1874. gada izdevums līdz lasītājam nenonāca. 1874. gada 3. oktobrī Pēterburgā dotā cenzūras atļauja tika anulēta, attopoties, ka izdevumā iekļauta tāda valdībai kaitīga dziesma kā "Dievs, svētī Latviju!". Baumaņu Kārlis gan bija jau paspējis to publicēt šajā pašā gadā izdotajā dziesmu krājumā "Austra", kur tas bija paslīdējis garām cenzūras vērtīgajai acij, taču šoreiz cara valdība pielika visas pūles, lai novērstu krājuma "Līgo" nākšanu klajā.

Nošu manuskripts bija cenzēts Pēterburgā ("Дозволено цензурою СПб. 3 окт. 1874 г."), pēc tam nodots iespiešanai Rīgā "Brāļu Bušu apgādībā". Korektūras tika sūtītas uz Pēterburgu, tad nogādātas atpakaļ. Sekojot Krievijas Iekšlietu ministrijas pavēlei iznīcināt visas 1875. gada sākumā jau iespiestās loksnes, Baltijas ģenerālgubernators Pjotrs Bagratjans deva rīkojumu konfiscēt un turpat ostā sadedzināt no Pēterburgas atvestos krājumus.

Jāņa Misiņa "Latviešu rakstniecības rādītājā, II" (1937) par šo izdevumu teikts: *"Iespiesta tikai pirmā puse Brāļu Bušu apg. Rīgā 1875.g., bet konfiscēta un iznīcināta, tikai nedaudz, varbūt kādi 10. eks. nākuši klajā"*. Savukārt, Latvijas Nacionālās bibliotēkas rīcībā esošajā eksemplārā kāds no agrāko gadu darbiniekiem ielīmējis precizējuma lapiņu ar šādu tekstu *"Iespiesta Pēterburgā 1874. g. 246 lpp. Atsūtīta uz Rīgu cenzēt, šē konfiscēta un sadedzināta. Titula lapa nav iespiesta (to darītu pēc cenzūras atļaujas). Uzglabājušies tikai daži eks.: Misiņa un Rapas bibl. Savu otro nepilnīgo eksemplāru Misiņš nesen pārdevis par Ls. 100."* Pieņemot par publicēšanas gadu cenzūras datus (Pēterburga, 1874), nevis reālo iespiešanas gadu (Brāļu Bušu spiestuve Rīgā 1875. gadā), par šo izdevumu dažādos avotos tiek minēti atšķirīgi gadskaitļi. Jāpiebilst, ka Brāļu Bušu spiestuve 1875. gadā bankrotēja.

Izdevums ar tajā ietvertajām 66 dziesmām ar notīm ir četrbalsīgu dziesmu krājums vecajā ortogrāfijā, 246 lappuses biezs. Prettitulapas attēls ir A. Jurgensa litografēts Baumaņu Kārļa zīmējums - vaidelotis ar ozola zaru rokā, ziedojot Līgo dievībai. Šāds, kaut arī ne pilnībā identisks, bija arī Dziesmu svētku karogs. Krājumā ietvertu dziesmu autors pārsvarā ir pats Baumaņu Kārlis. Citi tekstu autori ir Lapas Mārtiņš, Caunīšu Juris, Varaidošu Zanders u.c. Dziesmas dalītas vairākās kategorijās - veltītas dziesmai kā tādai, Tēvijai, ģimenei, bērniņai, dabai, sērdienībai, mīlestībai, iekļaujot gan oriģinālkompozīcijas, gan tautasdziesmu apdares. Daudzas no tām tiek izpildītas ikvienos Dziesmu svētkos.

Izdevuma "Līgo" atvērums ar ilustrētu prettitullapu, bez titullapas.

Rakstā minētais eksemplārs no Jāņa Rapas bibliotēkas, kas glabājas LU Bibliotēkā.

"Dievs, svētī Latviju" – teksts un mūzika no Baumaņu Kārļa

Wai latwji latwju garā strahdāhs, ko wehrdšib' isaukle
∴ Tew peeminam tik A n's, W rus,
D kus Kr dus ∴

7.

Gods tautas dehleem, kas jo knaschi par tautas kaitehm
puhlejahs;
Bet kā, wai angļus dašchkahrt paschi jau redšej'schi?
Ne? — Kūhlejahs!
∴ Jau sehjot kas pehz angļeem pras' — Jr angļus ar,
(ar laik') atras! ∴

9.

Ak saldi wahr'd, ak salkas dwehsles medutiņsch.
Ak preeka schausmas, gahrdas juschanas!
Ak wihsim wihjas, waiņagus, ušwilksim latwju meldijas,
Išrotasim taut'strahdneekus un tautas strahdneezes,
Ak wihsim wihjas, waiņagus, ušwilksim meldijas:
Lai dšihwo sweiki latwju teh'w', lai dšihwo latwju maht's,
Lai dšihwo sweiki latwju dehl', lai dšihwo latwju meit's,
Lai dšihwo latwju wezais gars,
Lai dšihwo latwju jaunais bars,
Lai dšihwo muhsu tehwiņa,
Lai dšihwo Latwjiņa
Lai dšihwo sweika latwju tauta Baltijā!.

16. Ne wis slinkojot un puhstot —

Teksts (pahrtalkojums is Tscheku walodas) no Allunanu Jura,
mūsika no B. K.

♩ = 72.

Soli. 1. Ne wis slin - ko - jot un puhstot

The first system of musical notation consists of two staves. The upper staff is in treble clef and the lower staff is in bass clef. Both are in a key signature of one flat (B-flat) and a common time signature (C). The melody is written in the upper staff, and the accompaniment is in the lower staff. The lyrics 'Soli. 1. Ne wis slin - ko - jot un puhstot' are written below the upper staff.

tau - tu la - bā go - dā - zel,

The second system of musical notation also consists of two staves in the same key and time signature as the first system. The melody continues in the upper staff, and the accompaniment is in the lower staff. The lyrics 'tau - tu la - bā go - dā - zel,' are written below the upper staff. A small number '6' is printed at the bottom right of the page.

“Nevis slinkojot un pūstot” – teksts Jura Alunāna atdzejojumā no čehu valodas,
mūzika no Baumaņu Kārļa.